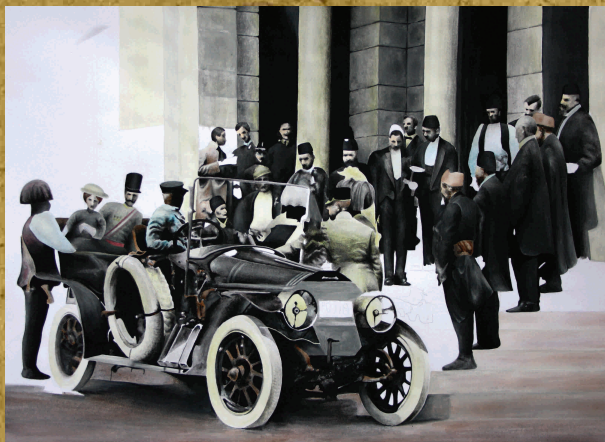
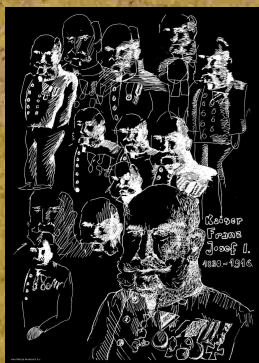

VELIKI RAT

ZABORAVLJENI RAT ?

1914. – 2014.

Izložba grafičkog odjela
Škole primijenjene umjetnosti i dizajna

(od 11. do 18. studenog 2014.)

Veliki rat – zaboravljeni rat ?

Prvi svjetski rat bio je prvi veliki globalni sukob s dalekosežnim posljedicama za čitav svijet, zato čudi zaborav koji ga je pratio čitavo stoljeće. Približavanjem stogodišnjice Prvoga svjetskog rata i u hrvatskoj je javnosti poraslo zanimanje za taj "zaboravljeni" rat.

Hrvatski odbor za obilježavanje Stogodišnjice Prvoga svjetskog rata svojim je Akcijskim planom iz 2013. predložio temeljne smjerove djelovanja, i naglasio: „Velika je odgovornost resora obrazovanja da putem hrvatskog školskog sustava ususret i povodom Stogodišnjice Prvoga svjetskog rata promiče vrijednosti nastanka Europe kao zajednice ranopravnih naroda proizašle iz zajedničke povijesti obilježene ratovanjima“.

Izložbom učeničkih radova „Veliki rat – zaboravljeni rat?“ želimo se prisjetiti individualne i kolektivne katastrofe pred kojom se našla Europa prije stotinu godina, a time i Hrvatska kao sastavni njen dio, i iskazati pijetet svim žrtvama Prvoga svjetskog rata, s područja Republike Hrvatske, kao i svima onima koji počivaju u našoj zemlji.

Prvi svjetski rat ili "Veliki rat", kako su ga u to vrijeme nazivali, bio je najveći ratni sukob u dotadašnjoj povijesti čovječanstva, a može se smatrati i prvim modernim ratom. U početku je bio zamišljen kao brzi rat, a uskoro se pretvorio u dugotrajni i iscrpljujući sukob. Njegov ishod dugoročno je odredio i međunarodne odnose i odnose u poslijeratnim državama i društvima. Prvi svjetski rat granica je epoha. Od 1914., počinje teći 20. stoljeće kao „stoljeće ratova“.

V. Herman Kaurič u intervjuu od 07. listopada 2010. ističe: „Suvremenici su ovaj rat nazivali Velikom ratom, što on po mnogo čemu jest. Možda čak i veći od Drugoga rata. Zaraćene strane mobilizirale su više od 65 milijuna ljudi, od toga nešto više od 42 milijuna na strani Antante i gotovo 23 milijuna Centralnih sila. Smatra se da je poginulo najmanje 8,5 milijuna ljudi (nešto više od 5 milijuna na strani Antante i nešto više od 3 milijuna kod Centralnih sila), ali neke procjene govore i o dvostruko većem broju. Više od 21 milijun ranjenih vojnika, strašna je brojka, no manje je poznato koliko ih je ostalo teških invalida. To je bio u svakom slučaju najveći infrastrukturni pothvat do tada, jer trebalo je svu tu vojsku nahraniti, opremiti i opskrbiti naoružanjem.“

Dnevne novine širom Hrvatske donosile su vijesti o ratu i događajima oko njega. Umjesto pobjede, počeli su obitelji stizati telegrami s obavješću o smrti. Nestaje razlika između bojišta i pozadine, jednako pate obitelji grada i sela kao i vojnici u rovovima i mornari na moru. Čitav je život organiziran da bi se opskrbljivalo bojište, a život na periferiji Monarhije prigušen je. Osjećala se samo djelatnost humanitarnih društava u funkciji rata. Nakon što su popunjene postojeće bolnice mnoge su škole pretvorene u bolnice, a i čitavo je gospodarstvo preko noći pretvoreno u ratno gospodarstvo u kojemu su interesi stanovništva potisnuti u korist vojske. Stanovništvo je obavijestima o smrti „naših junaka“ i nestašicama najpotrebnijih namirnica osjetilo da taj rat najavljuje skorbi kraj Austro-Ugarske.

U "Velikom ratu" sudjelovali su i mnogi Hrvati kao mobilizirani pripadnici austrougarske vojske. Zbog hrabrosti, oštroomnosti i nasliedene vojne discipline, uz stečenu su vojnu izobrazbu mnogi ostvarili visoka zapovjedna mjesta i časničke činove. *U eliti od 178 osoba Generalskoga zbora koje su postigle najviše činove (feldmaršal, general-pukovnik, general pješaštva, general konjanništva i general topništva), 11 osoba su Hrvati. Najpoznatiji carski i kraljevski generali hrvatskoga podrijetla su: feldmaršal Svetozar Borojević, general-pukovnik Paul Puhallo i general pukovnik Stjepan Sarkotić, generali pješaštva Antun Lipošćak, Stjepan Bogat, Ivan Nikić, Viktor Njegovan, Luka Šnjarić i Michael Tišljar, generali topništva Stjepan Ljubičić i Johann Salis-Seewis.* Jedna je od najznačajnijih hrvatskih postrojbi u Prvom svjetskom ratu bila je Četrdeset druga domobranska divizija ili "Vražja divizija". Ti odvažni i sposobni pojedinci, kao i ostali mobilizirani pripadnici austrougarske vojske, časno i hrabro branili su svoju domovinu u *pohodima na balkanske, ruske i talijanske bojišnice*, uvijek s bojnim poklikom "Za kralja i dom!".

Nakon Prvoga svjetskog rata Europa je poprimila novi izgled. Umjesto četiri velika carstva, Njemačkoga, Austro-Ugarskoga, Ruskoga i Osmanskoga, pojavio se niz novih malih samostalnih država. Jedna od njih je i Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca osnovana 01. prosinca 1918.

Rat je završio, a nesporazumi su ostali. Na vidjelo su izbile mnogobrojne teritorijalne nesuglasice, od kojih neke nisu riješene do današnjega dana.

Smiljana Lazić Marinković, prof.

Velika škola – Veliki rat

Početni impuls na početku priprema za izložbu posvećenu stogodišnjici početka Velikog rata bila je činjenica da je naša školska zgrada u to vrijeme bila bolnica u koju su dopremali ranjenike s fronte..

Istražujući, proširili smo temu i pokušali obuhvatiti najvažnije osobe i događaje iz tog vremena i zabilježili ih na plakatima, crtežima, slikama, grafikama. No, kao što život ne čine samo glavni, veliki događaji i osobe, tako i na ovoj izložbi ne možete vidjeti samo Franza Ferdinanda, Svetozara Borojevića ili Franju Josipa, već veliki dio izložbe čine obični vojnici ili časnici koji nisu izabrani za portretiranje zbog njihove važnosti, nego u prvom redu zbog slikovitosti i živopisnosti svog izgleda ili zbog interesantne priče koja je vezana uz njih. Tu možemo naći čovjeka koji nije ustrijelio Hitlera, iako je bio u prilici, a igrom slučaja bio je to najodlikovaniji vojnik britanske vojske u Velikom ratu. Što reći za osebujnog britanskog časnika Adriana Cartonona de Wiarta koji je sudjelovao u tri rata? U Burskom, u I. i u II. svjetskom ratu, bio nebrojeno puta ranjavan, preživio dvije zrakoplovne nesreće i to sve popratio komentarom: "Iskreno, ja sam uživao u ratu!" Kad znamo da je sam papa Benedikt XV. u predbožićno vrijeme 1914. pozivao na primirje za Božić, ali neuspješno, to nevjerojatnije izgleda čudno božićno primirje koje se spontano dogodilo na dijelu zapadnog bojišta. Iz rova su s jedne i s druge strane izašli škotski i njemački vojnici pjevajući božićne pjesme, kitili su božićna drvca i čak odigrali nogometnu utakmicu u kojoj su, treba li to uopće reći, pobijedili Nijemci s 3:2.

Možda će netko prigovoriti što ovo nije ekspresionistički, krležijanski prikaz rata s odsječnim rukama i nogama. No, nitko ne može očekivati da će djeca na pragu života, koje je dobar Bog poštedio rata (a ja im od sveg srca želim da ga nikad niti ne dožive) i koja još znaju uglavnom samo za bezbrižnost, drugačije doživjeti ovo tmurno razdoblje ljudske povijesti.

Ovo je izložba koja se i čita, a ne samo gleda. Zamišljena kao djelomično edukativna izložba koja nas namjerava podsjetiti kako su ratovali naši djedovi i pradjedovi, izložba ima tekstualna tumačenja crteža i slika. Sastavljena je i od faktografskih zabilježaka, pa do likovnih ostvarenja visoke kvalitete.

Sve izloženo svjedoči o jednom velikom trudu koji su naši učenici uložili u realizaciju ovog projekta želeći i time obilježiti doprinos naše škole Velikom ratu.

*Ninoslav Poljan, prof.
voditelj grafičkog odjela*

Obrtna škola u Zagrebu u godinama Velikoga rata

Obrtna škola u Zagrebu svoju prošlost i svoju sudbinu, od 1882. do 1918., dijelila je s prošlošću i sudbinom Trojedne Kraljevine i Austro-Ugarske Monarhije. Kraljevska zemaljska muška obrtna škola u Zagrebu, danas Škola primijenjene umjetnosti i dizajna, jedna je od najstarijih strukovnih škola u Europi. Svečano otvorenje škole bilo je 10. prosinca 1882., a Zakon o ustrojenju Kraljevske zemaljske obrtne škole, Njegovo Veličanstvo Franjo Josip potvrđuje 10. prosinca 1889. U novu zgradu na Sveučilišnom trgu (danas Trg maršala Tita 11) Škola se uselila 1891. Vlada Trojedne Kraljevine izgradnju nove zgrade povjerava jednom od utemeljitelja Škole i ravnatelju pune 32 godine, Hermannu Bolléu.

Godine 1914., nakon umirovljenja Hermanna Bolléa, na mjesto ravnatelja Škole, internata i muzeja dolazi Gustav Baldauf. Čim je preuzeo vodstvo škole, stigla je vladina naredba (29. srpnja 1914.) da ravnateljstvo imade na zahtjev vojničke ili građanske vlasti staviti sve školske prostorije na neograničeno raspolaganje u vojničke i ratne svrhe."

Svjetski rat prekinuo je rad Obrtne škole. Zgrada je pretvorena u bolnicu Crvenoga križa, a škola je privremeno zatvorena. U školske se prostorije smješta Društvo crvenoga križa i cijele godine nastava se ne održava. Godine 1916. vlada je ponovno otvorila školu, smjestivši je susretljivošću sestara milosrdnica u zgradi sirotišta na Josipovcu. Ponovni rad škole uspostavlja se oglasom od 17. prosinca 1915., a nastava počinje 10. siječnja 1916. godine, odaziv je bio porazan. U sva četiri razreda upisuje se 13 učenika: u prvi - 2, drugi - 4, treći - 4 i četvrti - 3 učenika, a škola radi u nemogućim uvjetima. Nastava se održala samo od 10. siječnja do kraja mjeseca srpnja školske godine 1915./1916. U novoj školskoj godini škola je ponovo u jednom dijelu svoje zgrade koja je bila opustošena, inventar nestao, a zbirke uništene. Selidba je trajala je od 27. studenog do 02. prosinca 1916., a preseljenju je prethodilo dezinficiranje svih prostorija kako bi se uklonila svaka pogibelj od oboljenja za učenike i nastavnike. U to je vrijeme uslijedilo otcjepljenje od Škole i osamostaljenje Muzeja za obrt i umjetnost i knjižnice. Društvo Crvenoga križa do kraja rata ostalo je u južnom dijelu zgrade u prostorijama internata, a za potrebe internata uređeni su gornji katovi poprečnog krila.

Odmah nakon što je izbio rat, posebnom carskom odlukom cara i kralja Franje Josipa skrbr za ranjene i bolesne vojnike pala je u isključivu nadležnost Crvenoga križa. Predsjedništvo Crvenoga križa kraljevine Hrvatske i Slavonije putem dnevnih novina obratilo se građanstvu, apelirajući na što masovnije uclanjenje u organizaciju Crvenoga križa te na pomoć u nekom obliku, robi, živežnim namirnicama, sanitetskim materijalom, novčanim prilozima, hranom i drugim potrepštinama. Obnavljaju se stare podružnice Crvenoga križa i otvaraju nove.

U kolovozu 1914. osnovan je Upravni odbor, na čelu s predsjednikom Aleksandrom Rakodczajem, koji je imao zadaću urediti bolnice u Zagrebu. Na raspolaganju su stajale mnoge javne zgrade, ali ih je valjalo opremiti medicinskom opremom i bolničkim potrepštinama.

U Izvješću o radu Upravnog odbora pričuvne bolnice broj 10 Društva Crvenog križa u Zagrebu, za razdoblje od početka rata do konca 1916., upućenog predsjedništvu Društva Crvenog križa u Zagrebu, 1917. godine, stoji „... U prvi mah uredio je Upravni odbor dvije bolnice, prvu u zgradi Obrtne škole sa 200 postelja, a drugu u paviljonu Rudolfove vojare u Reljkovićevoj ulici, s najprije 200, a onda 350 postelja, kao i bolesničku stanicu s 12 postelja na Južnom kolodvoru. Bolnica u zgradi Obrtne škole primila je prve ranjenike dne 25. kolovoza 1914., a odmah je zatim otvorena nova bolnica u zgradi Učiteljskog konvikta u Tvorničkoj ulici (danas Klaićeva ulica) sa 125 postelja. Prema rastućim potrebama doskora su otvorene nove i proširivane već postojeće bolnice: tako je središnja bolnica u zgradi Obrtne škole proširena po zgradi Kraljevske ženske stručne škole sa 200 i Kraljevske zemaljske graditeljske škole sa 161 posteljom, a otvorena bolnica u zgradi Kraljevske šumarske akademije sa 120 postelja, gornjogradske gimnazije s 350 postelja, gradskoj pučkoj školi u Popovom tornju s 50 postelja, a konačno u osam vojničkih baraka na ciglani sa 600 postelja. U svemu je dakle upravni odbor uredio po raznim zgradama devet bolnica.“

Najveća i najpoznatija među trideset i pet bolnica Crvenog križa u Hrvatskoj i Slavoniji bila je „Pričuvna bolnica Društva Crvenog Križa“, u zgradi Obrtne škole - središnja bolnica u Zagrebu.

U izvješću o radu Odbora za pripomoć bolnicama Crvenog križa u Zagrebu stoji da se „podigla i u Zagrebu bolnica Crvenog križa te je uređena na najmoderniji način. Tu su tri najmodernije uređene operacione sobe: za veliku ratnu i mirovnu kirurgiju, a napose još za bolesti uha, nosa i grla; zatim röntgen, umjetno sunčano svjetlo, soba sa vodenim krevetima, velika kupaona, soba za dezinfekciju sa parnim i formalinovima desinsektorima, sprave i aparati za prelomljene kosti i drugo. Uvaži li se da je bolnica providena još brojnim bolničkim i drugim pomoćnim osobljem, te da su prvi domaći liječnici pod vještim i pokušanim ravnateljstvom dra. Artura Langa preuzeli liječenje naših ratnika, tada je to doista bolnica koja mora kao primjer prednjačiti drugim domaćim bolnicama, a može stajati uz bok i prvorazrednim bolnicama naše monarhije.“

Prvi ranjenici pristigli su u Zagreb 18. kolovoza 1914. godine, u vlaku s dvije lokomotive i mnoštvom vagona. Ulice su ispunili vojnici i ranjenici. Zagrebačko društvo Crvenoga križa imalo je i svoju postrojbu za prijenos ranjenika. U toj postrojbii dobrovoljno je, prema potrebama radilo trisotinjak Zagrepčana iz svih društvenih slojeva. U vrijeme rata prenijeli su više od sedamdesetak tisuća ranjenika i bolesnika.

Osobito treba istaknuti doprinos žena kao bolničarki, koje su s puno ljubavi i požrtvovanja skrbile o ranjenicima. Žene iz svih građanskih slojeva požrtvovno su radile kao dobrovoljne bolničarke, djelatnice Crvenoga križa. Jedna od najpoznatijih bolničarki u bolnici Crvenog križa, u Obrtnoj školi u Zagrebu, bila je Ivka barunica Ožegović koja je za svoj požrtvovni rad primila odličje (medalju) Društva crvenog križa. U izvješću o radu Odbora za pripomoć bolnicama Crvenog križa u Zagrebu stoji „Bez svake je sumnje da bi posljedice ovog katastrofalnog rata bile mnogo teže, da nisu žene sa svojim samoprijegom vremenila u pomoć, (...) da nisu požrtvovno prionule oko saniranja teških rana, (...) pak će po tome i kasniji naraštaji moći prosuditi, koliko je ljubavi, požrtvovanja i samoprijegora u ovim teškim vremenima uložila hrvatska žena...“. Kako sestriinskih škola tada nije bilo, a redovnica je bilo malo, liječnici su počeli osposobljavati dobrovoljne bolničarke.

U bolnici Crvenoga križa u prostorijama Obrtne škole, početkom Prvog svjetskog rata, dr. Božidar Špišić osnovao je ortopedski odjel, a nakon toga i samostalnu ortopedsku bolnicu s ortopedskim radionicama i invalidskom školom za radnu terapiju i profesionalnu rehabilitaciju. Prema podatcima iz Zapisnika skupština zastupstva grada Zagreba za godinu 1916., Ortopedska bolnica djelovala je u to vrijeme (godine 1916.) u prostorijama Obrtne škole, a nakon toga je iste godine premještena u prostorije Gradske građanske škole, u tadašnjoj Marulićevoj ulici gdje je ostala sve do kraja rata 1918. godine.

Do Velikoga rata, kada je uređena za bolnicu, zgrada Kraljevske zemaljske obrtne škole služila je samo za školske potrebe. Godine 1918., nakon likvidacije bolnice Crvenoga križa, zgrada Obrtne škole nije se mogla upotrebljavati za svrhu za koju je bila pred 27 godina sagrađena. Čitav južni dio dat je na uporabu Visokoj tehničkoj školi, a čitav sjeverni dio zgrade, osim podruma i prizemlja, sa cijelim inventarom, zbornicom, prirodoslovnom i fizikalnom zbirkom, te laboratorijem i predavaonicom za kemiju, dat je na uporabu Srednjoj tehničkoj školi. Središnji dio zgrade u pročelju obuhvaćao je prostorije Muzeja za obrt i umjetnost koji se 1916. osamostalio. U preostali dio zgrade smještena je Obrtna škola, a internat u dvorišne nadograđene zgrade. „I tako je Obrtna škola, sagrađena pred 40 godina s velikim zanosom, s mnogo truda i mnogo ideala, ostala bez vlastite zgrade, bez potrebnih zbirki, bez uređenih radionica, stisnuta u nekoliko prostorija.“, stoji u Izvješčaju Državne obrtne škole u Zagrebu, šk. g. 1932.-1933., direktora Vojte Braniša, o pedesetoj obljetnici Škole.

Danas, o sto trideset drugoj obljetnici Škole, sa zadovoljstvom možemo reći da smo preživjeli ratne i ostale nedaće i opstali.

Ovu izložbu posvećujemo svima koji su na bilo koji način vezali svoje sudbine sa Školom, kao učenici, roditelji i profesori u mirnodobskim ili kao ranjenici, liječnici i medicinske sestre u ratnim vremenima.

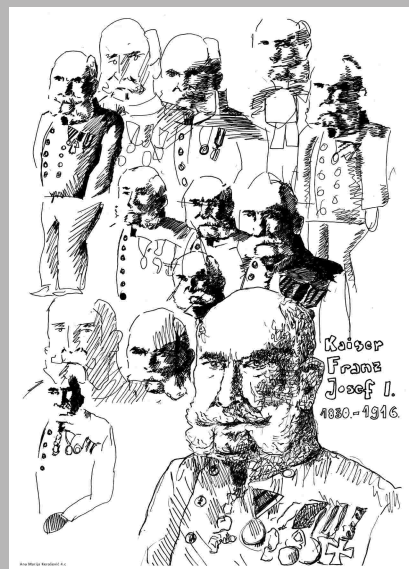
ILUSTRACIJA 4. RAZRED,
MENTOR - PROF. MARIO JURJEVIĆ

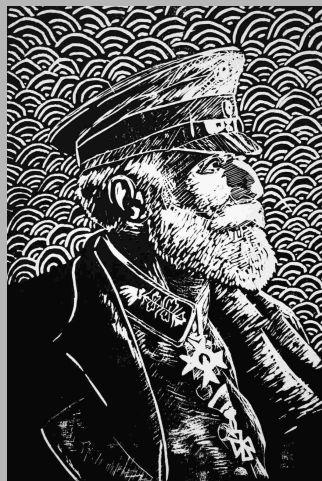
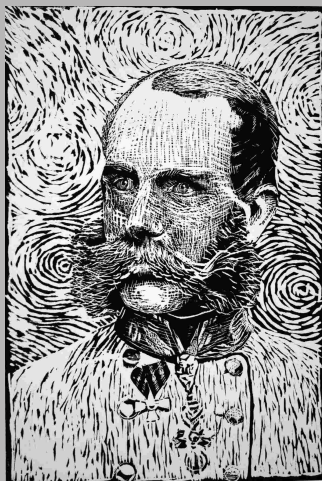
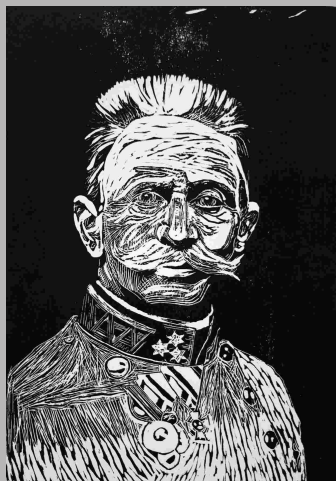
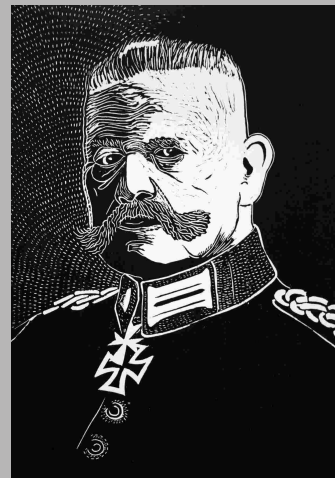
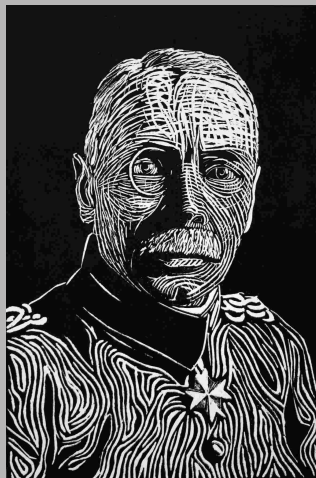
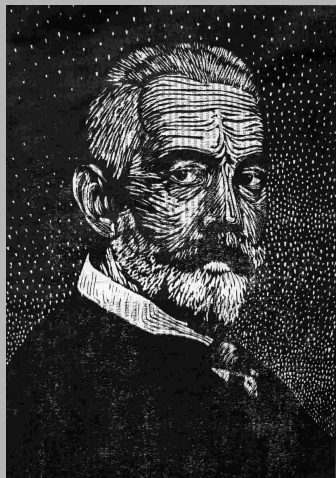

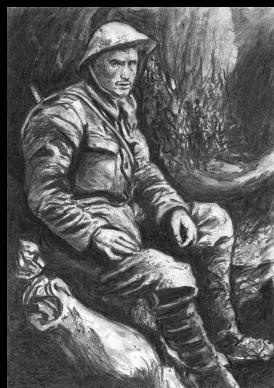
GRAFIČKE TEHNIKE 4. RAZRED,
MENTOR - PROF. JURE KOKEZA

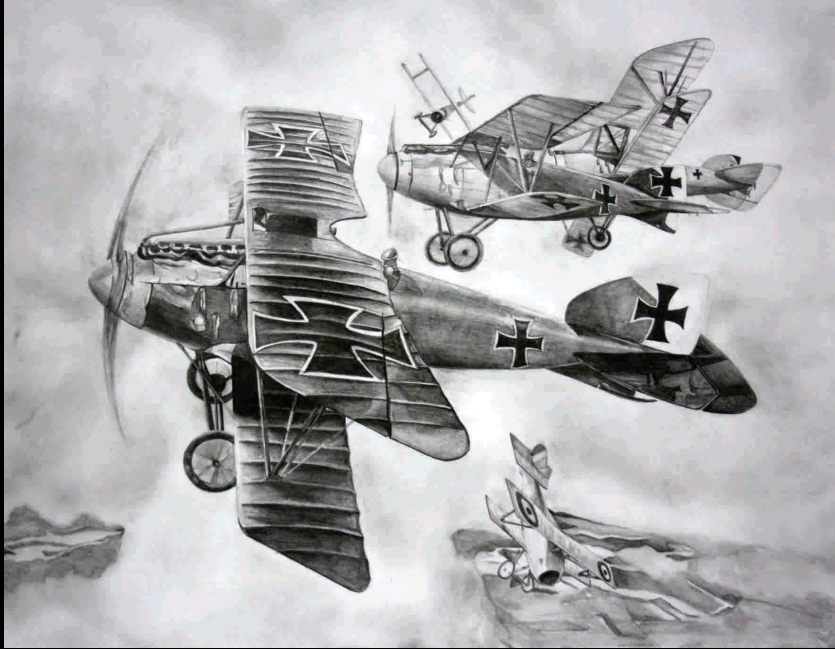

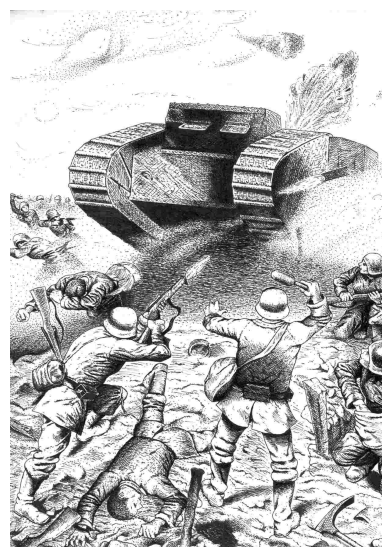
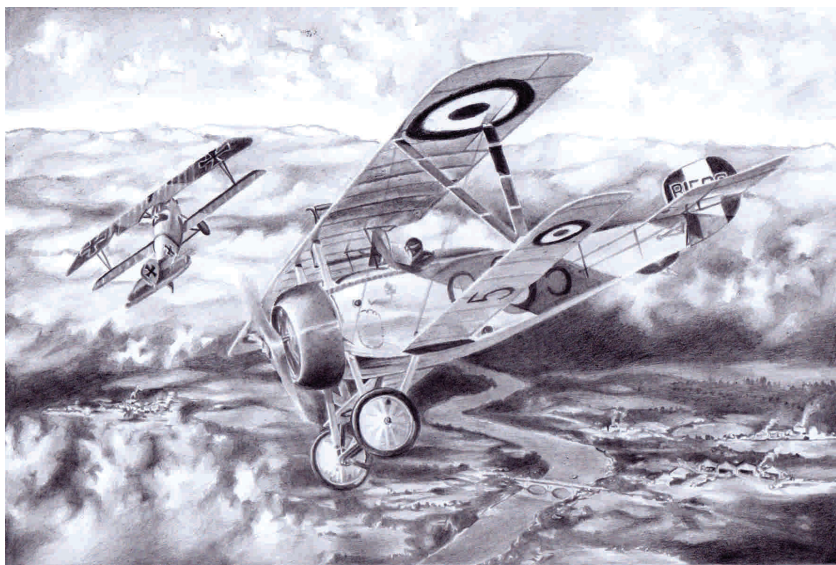
GRAFIČKE TEHNIKE 4. RAZRED,
MENTOR - PROF. TOMISLAV TOMIĆ

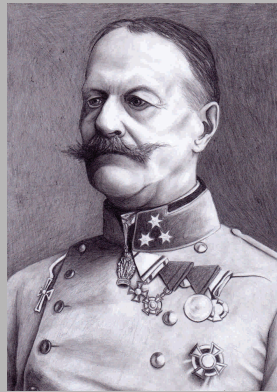

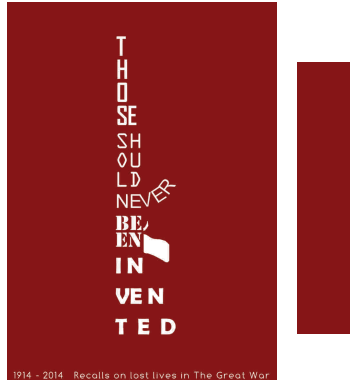
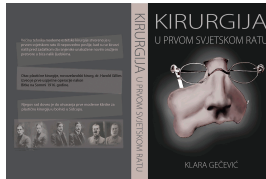
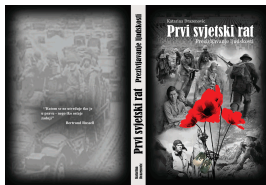
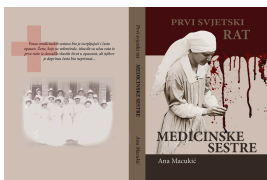
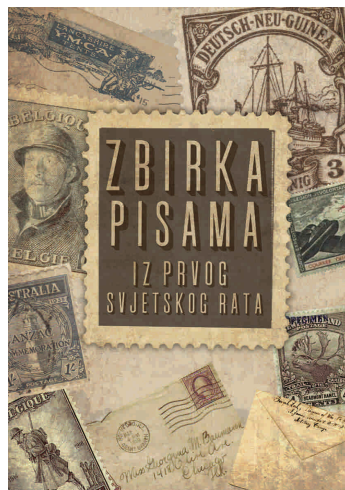
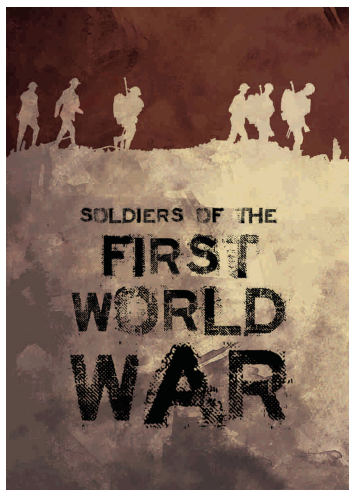
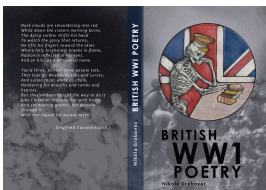
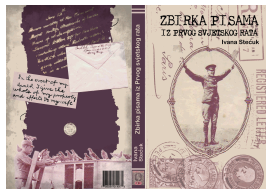
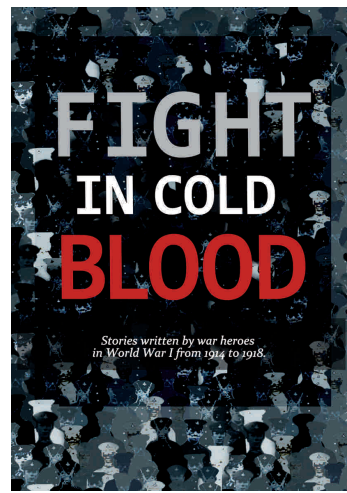
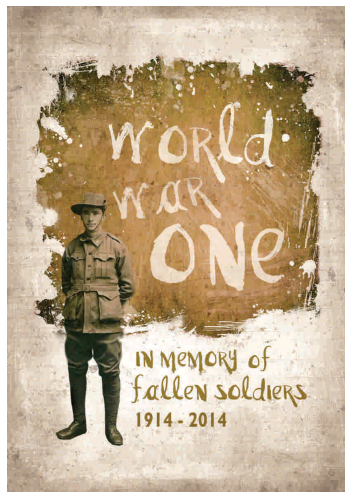
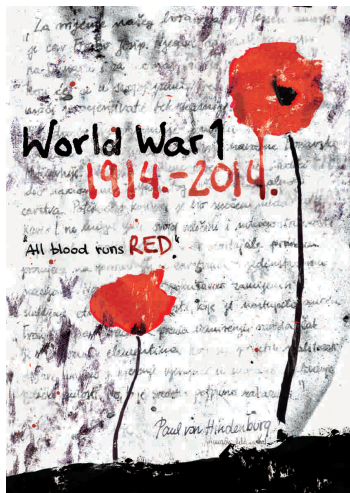
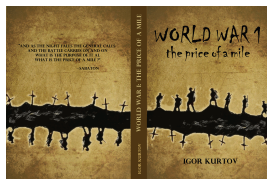

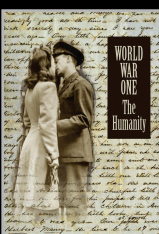
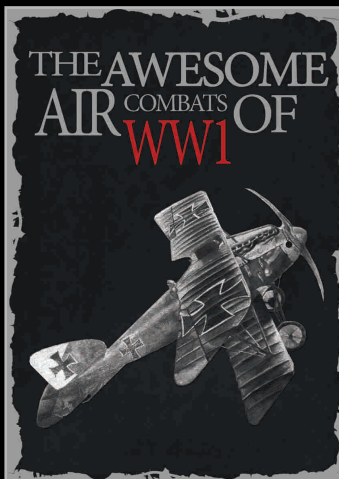
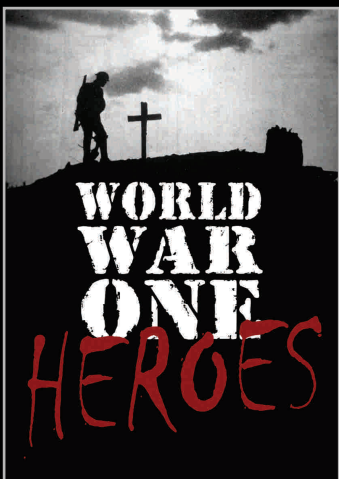
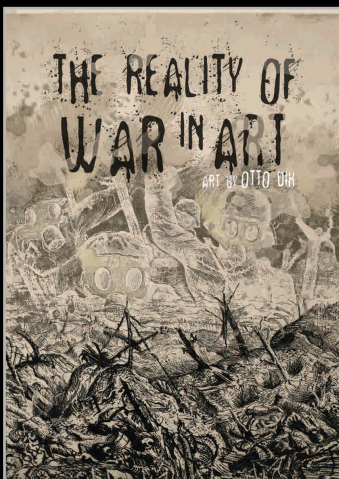
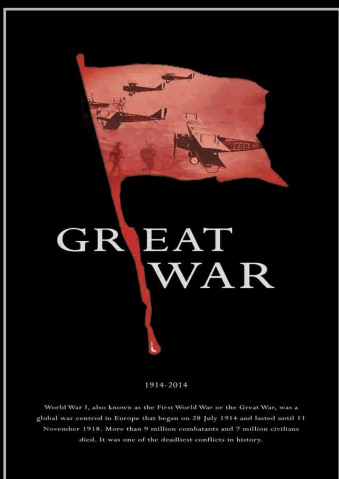
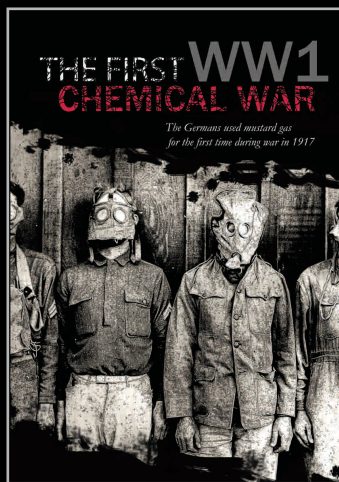
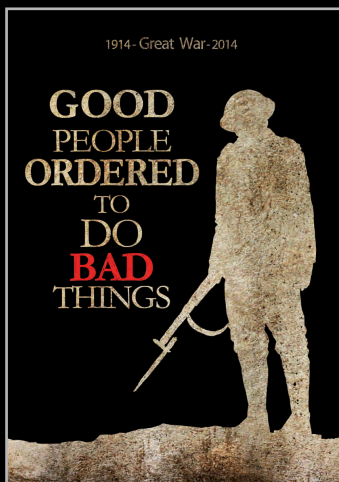

Profesori grafičkog odjela:

Damir Brčić, Mario Jurjević, Jure Kokeža, Zlatica Kovačiček Poljan, Vinka Mortigijija Anušić, Vlasta Pirnat, Ninoslav Poljan, Tomislav Tomić

Profesorica povijesti: Smiljana Lazić Marinković

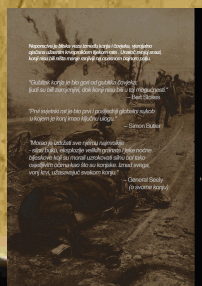
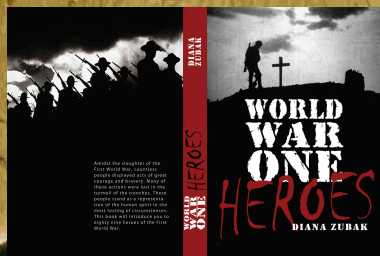
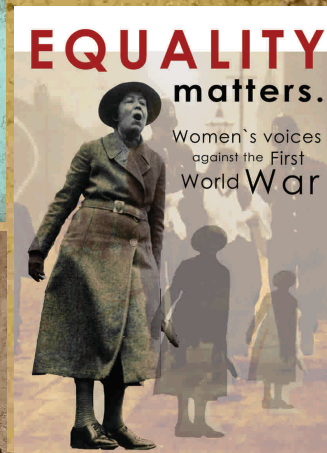
Učenici grafičkog odjela:

Anna Artyushenko, Petra Divković, Dorian Horvatić, Ana Jurčević, Katarina Kos, Ana Lešković, Kali Radojlović, Karla Ban, Jelena Belić, Josipa Belošević, Iva Bušić, Tin Cifrek, Mia Colić, Sanda Crnelč, Mihaela Despotovski, Katarina Draženović, Andrej Droždan Kranjčec, Klara Gečević, Nikola Grabovac, Mateja Huško, Martina Ištvan, Ema Kasumagić, Andrija Kropf, Igor Kurtov, Karlo Kurtov, Bela Lacko, Ana Macukić, Anamaria Pekšić, Nina Perović, Magdalena Prvonožec, Tin Samaržija, Ivana Stećuk, Tanja Virag, Paula Vuković, Diana Zubak, Aron Adžijević, Marta Cvetković, Kristina Dimitrov, Ivan Đudar, Dora Filipaj, Dora Horvat, Estera Jerabek, Helena Jurić Šinkec, Eva Kedžo, Ana Marija Kerošević, Antonio Klasić, Dora Matoković, Anela Memović, Ana Mendeš, Ramona Morić, Leopold Bogdan Poljan, Ivan Stanišić, Dorian Strgar, Anna Šagadin, Lara Šimičić, Elizabeta Talić, Nikola Mate Tonković, Jet Van der Touw, Tena Tuškan, Lana Vlahović, Jakov Vrbanc, Sven Žinić

Izdavač: Škola primijenjene umjetnosti i dizajna, Zagreb; Za izdavača: Marija Krstić Lukač; Postav izložbe: profesori grafičkog odjela; Predgovor: Smiljana Lazić Marinković, Ninoslav Poljan; Fotografije: Jure Kokeža; Dizajn i priprema kataloga: Vlasta Pirnat; Ilustracija naslovnice: Igor Kurtov (3c); Tisak: Tiskara Velika Gorica d.o.o.; Naklada: 500 primjeraka
Sponzor tiskala kataloga: Alfa d.d.
Tiskano u Zagrebu, 11. studeni 2014.

Izložbeni salon Izidor Kršnjavi
Škola primijenjene umjetnosti i dizajna
Trg maršala Tita II, 10000 Zagreb

And as the night falls the general calls
and the battle carries on and on
what is the purpose of it all
what is the price of a mile ?”
SABATON